

cji poprzez cytaty w SCI. Wśród 10 najbardziej wydajnych autorów mamy 5 profesorów, 2 docentów i 3 doktorów (ryc. 4A), kolejna dziesiątka obejmuje 1 profesora 1 docenta, 7 doktorów i pierwszego przedstawiciela grupy magistrów (zresztą na 20 miejscu). Sześć ostatnich pozycji w rankingu osób zajmują magistrowie. Ta „właściwa” klasyfikacja okazuje się zupełnie inna, kiedy popatrzymy na „przebiec” poszczególnych osób poprzez ich cytaty w SCI (ryc. 4B). Niekwestionowanym liderem jest tu odległy w ilości opublikowanych pozycji profesor, a tylko 5 osób: 2 profesorów, 2 docentów i 1 doktor osiągnęli 10 lub więcej cytatów w omawianym okresie.

Na koniec „ciastko” (ryc. 4C) w postaci ryciny pokazującej z jednej strony wysiłek autorów forsujących ilość, z drugiej zaś „przebiec” autora w przeliczeniu na jedną pracę. Rzuca się w oczy, że ci wśród naszych kolegów, którzy znaleźli się w grupie cytowanych w SCI, byli tym lepiej cytowani im rzadziej coś publikowali. Tu kłania się stary dylemat – jak pogodzić ilość z jakością publikacji?

PODZIĘKOWANIA

Dziękuję za przygotowanie ilustracji panu Jerzemu Kurzyńskiemu.

PIŚMIENICTWO

- KOZŁOWSKI J. 1992. Publikacje Instytutu Biologii Środowiskowej w latach 1986–1991. Wiad. Inst. Biol. Środ. UJ (styczeń 1992) msc.
- POLSKA AKADEMIA NAUK 1992. Sprawozdanie z działalności Polskiej Akademii Nauk w roku 1991. Wyd. PAN, 450 str.

Zbigniew WITKOWSKI

RECENZJE BOOK REVIEWS

SUKOPP H., HEJNY S. (red.) *Urban ecology. Plants and plant communities in urban environment*. SPB Academic Publishing, The Hague, 1990, ss. VIII + 282, ryc. 98, tab. 32. ISBN 90 5103 040 1

Omawiana książka zawiera 13 referatów na temat flory i roślinności miejskiej, przedstawionych na XIV Międzynarodowym Kongresie Botanicznym w Berlinie w 1987 r., oraz 8 dalszych podobnych opracowań, dodanych później. Wśród autorów większość stano-

wią badacze niemieccy (13); trzy opacowania pochodzą z Czechosłowacji, a po jednym z Austrii, Chin, Holandii, Polski i Wielkiej Brytanii. W rezultacie książka daje dobry obraz kierunków i osiągnięć badań florystycznych, fitosocjologicznych i ekologicznych w miastach Europy Środkowej. Poza te ramy lokalne wykracza obszerny rozdział wstępny pióra H. Sukoppa, który omawia problematykę ekologii miast w skali całej Ziemi i zawiera obszerną bibliografię z tego zakresu. Szersze znaczenie mają również dwa dalsze rozdziały: I. Kowarika na temat reakcji flory i roślinności na procesy urbanizacyjne oraz S. Trepla na temat wędrowek i osiedlania się przybyszów synantropijnych w miastach. Dla czytelnika polskiego bardzo przydatny jest przegląd badań nad florą i roślinnością miast w krajach dawnej RWPG i Jugosławii, napisany przez S. Mucinę i zawierający bogaty wykaz odnoszących publikacji. Pozostałe, bardziej szczegółowe opracowania zawierają również wiele cennych danych faktycznych i rzucają sporo nowego światła na warunki życia roślin w środowisku miejskim, dynamikę szaty roślinnej miast oraz zagadnienia jej praktycznej ochrony.

Jan KORNAŚ

SLAVIK B. *Fytokartografické syntézy Č. R. Phytocartographical syntheses of the Č. R. 1,2*. Botanický ústav ČSAV, Průhonice 1986, 1990, ss. 200, 179, mapy 1–316, 317–616. Bez numeru ISBN.

Instytut Botaniki Czechosłowackiej Akademii Nauk w Pruhonicach koło Pragi przygotowuje od kilku lat atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Republice Czeskiej. W opracowaniu tym przyjęto technikę kartogramu (o polu podstawowym 10' długości geograficznej x 6' szerokości geograficznej). Przewidziano włączenie uzyskanych materiałów do atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Europie Środkowej, przygotowywanego dla Niemiec, Austrii, Szwajcarii i Lichtensteinu, z włączeniem przyległych części kilku krajów ościennych. Równocześnie materiały czeskie mają ukazać się w postaci samodzielnego atlasu narodowego (w wersji książkowej). Na razie publikuje się wstępną wersję map w formie roboczej, jako podstawę do uzupełnień i korekt. Dotychczas ukazały się dwa zbiory takich map. Pierwszy, opublikowany w 1986 r., objął 315 taksonów (paprotniki, dwuliścienne od rodziny Aristolochiaceae do Tamaricaceae). Drugi fascykuł – datowany na rok 1990 – zawiera 301 taksonów (nagozałążkowe, dwuliścienne do rodziny Thymeleaceae). Odmoczną większość wśród opublikowanych dotychczas map stanowią

pierwsze w literaturze opracowanie rozmieszczenia odnośnych taksonów na terenie Republiki Czeskiej. Mimo swego roboczego charakteru są one przygotowane nader starannie, zarówno pod względem merytorycznym jak i graficznym i edytorskim. Dalsze opracowywane obecnie fascykuly obejmą pozostałą część dwuliściennych i jednoliściennych. Atlas B. Slavika już w swej obecnej formie może być bardzo przydatny dla prac chorologicznych wykonywanych w Polsce, zwłaszcza na terenach południowej części naszego kraju.

Jan KORNAŚ

KUYPER T. W. *A revision of the genus Inocybe in Europe. I. Subgenus Inosperma and the smooth-spored species of subgenus Inocybe*. Persoonia Suppl. vol. 3: 1-247, Leiden 1986.

Z dużym opóźnieniem dotarła do nas pierwsza część monograficznego opracowania bogatego w gatunki i trudnego rodzaju *Inocybe* (Cortinariaceae, Agaricales, Basidiomycetes, Fungi). Autor jest pracownikiem Rijksherbarium w Leiden (Holandia). W omawianej publikacji uwzględnił tylko te gatunki *Inocybe*, których owocniki odznaczają się gładką, pozbawioną wyrostków powierzchnią zewnętrzną ściany. Część wstępna obejmuje charakterystykę budowy owocników, ich rozwoju ontogenetycznego, budowy mikroskopijnej, chemizmu, ekologii, rozmieszczenia i ewolucji. W części szczegółowej znajdują się klucze do oznaczania gatunków w poszczególnych sekcjach oraz dokładne diagnozy około 100 gatunków. Dla każdego z nich podano nazwę obowiązującą oraz najważniejsze synonimy z wszystkimi źródłami, zacytowano wybrane ilustracje oraz zamieszczono komentarze taksonomiczne. Każdy gatunek ilustrowany jest kreskowymi rysunkami zarodników i cystyd. Kuyper korzystał zarówno z materiałów europejskich jak i z okazów pochodzących z innych kontynentów. Miał do dyspozycji także okazy z Polski (np. *I. sindonia* z Gór Świętokrzyskich zbierane w 1966 r. przez C. Basa).

Tak się złożyło, że prawie równocześnie z pojawieniem się w Polsce dzieła Kuypera, w Polsce ukazał się XIX tom serii *Grzyby (Mycota)*, poświęcony również rodzajowi *Inocybe*, autorstwa prof. A. Nespiaaka (1990). Konieczne jest poznanie obu książek. Nie jest możliwe poprawne oznaczenie polskich gatunków *Inocybe* bez pracy Kuypera, który dał nam krytyczną i nowoczesną rewizję tego trudnego taksonu. Mikologom uwzględniającym w swych pracach *Inocybe* warto np. zwrócić uwagę na wielkie zmiany

jakie nastąpiły w interpretacji i nomenklaturze wielu gatunków. Oto przykłady: (pierwsza nazwa dawna, nieaktualna, zastosowana np. w XIX tomie *Mycota* lub w kluczu Mosera (1983), druga poprawna, wzięta z monografii Kuypera): *I. cincinnata* (Fr.) Quél. – *I. phaeocomis* (Pers.) Kuyper; *I. commutabilis* Furrer – *I. sindonia* (Fr.) Karst.; *I. fastigiata* (Schaeff.) Quél. – *I. rimosa* (Bull.: Fr) Kumm.; *I. hypophaea* Furrer – *I. fuscidula* Vel.; *I. jurana* (Pat.) Sacc. – *I. adequata* (Britz.) Sacc.; *I. patouillardii* Bres. – *I. erubescens* Blytt; *I. phaeoluca* Kühner *I. whitei* (Berk. et Br.) Sacc.; *I. pyriodora* (Pers.: Fr.) Kumm. – nomen dubium; ilustracja u Konrada i Maublanc (1924–1936), 93–94, to zdaniem Kuypera *I. fraudans* (Britz.) Sacc.

Kuyper jest także autorem nowych kombinacji nomenklaturowych i nowych gatunków, np. *I. mycenoides* (= *I. citrinifolia* Métrod, nom. inv.).

Recenzowana publikacja w znacznym stopniu przyczyni się do lepszego poznania europejskich, a więc także i polskich, gatunków rodzaju *Inocybe*, który jest ważny z kilku powodów: jest trudny pod względem taksonomicznym, bardzo bogaty w gatunki, grupuje poważnie zagrożone grzyby mikoryzowe tworzące symbiozę z drzewami, obejmuje liczne grzyby trujące, niektóre z nich powodują nawet zatrucia śmiertelne.

Z niecierpliwością oczekujemy na drugą część dzieła Kuypera.

Władysław WOJEWODA

NOORDELOOS M. E. *Entoloma (Agaricales) in Europe*. Beihefte zur Nova Hedwigia, Heft 91: 419, Berlin-Stuttgart, 1987.

Ta obszerna monografia jest wynikiem przeszło dziesięcioletniej pracy autora, znanego mikologa holenderskiego z Rijksherbarium w Leiden, zajmującego się grzybami agarikoidalnymi.

Noordeloos uwzględnił około 220 europejskich gatunków wielkiego i trudnego rodzaju *Entoloma*. Krótka część wstępna informuje o koncepcji gatunku, cechach makroskopijnych i mikroskopijnych owocnika oraz o ekologii i rozmieszczeniu geograficznym *Entoloma* w Europie.

Sporo miejsca zajmują klucze do oznaczania gatunków. Część szczegółowa przeznaczona jest na przegląd taksonów: podrodzajów, sekcji, podsekcji i gatunków. Oto podrodzaje, które przez niektórych autorów traktowane były jako samodzielne, odrębne rodzaje: *Alboleptonia*, *Allocybe*, *Claudopus*, *Entoloma*, *Inocephalus*, *Leptonia*, *Nolanea*, *Omphaliopsis*, *Pa-*

raleptonia, *Pouzarella* i *Trichopilus*. Rodzaj *Entoloma* jest bardzo dobrze scharakteryzowany i różni się od innych pokrewnych rodzajów w rodzinie *Entolomataceae* zwłaszcza bardzo charakterystycznymi zarodnikami. W tym miejscu warto może przypomnieć, że przez długie lata dla tego rodzaju stosowano nazwę *Rhodophyllus*, która jednak została uznana za zbędny, późniejszy synonim.

Opracowanie jest ilustrowane rysunkami kreskowymi w liczbie 127, które przedstawiają pokrój owocników oraz elementy budowy mikroskopijnej: strzępki, cystydy, podstawki i zarodniki. Przy końcu książki zamieszczono wykaz taksonów wyłączonych z *Entoloma* i niepewnych.

Jest to jedna z najlepszych europejskich monografii macromycetes. Bez niej nie można oznaczać *Entoloma* również w Polsce.

Władysław WOJEWODA

BAS C., KUYPER T. W., NOORDELOOS M. E., VELLINGA E. C., van CREVEL R., ARNOLDS E. J. (Eds.). *Flora Agaricina Neerlandica*, vol. 1. A. General part: Entolomataceae. A. A. Balkema, Rotterdam-Brookfield, 1988. 182 pp.

Redaktorzy i autorzy tego zapowiadającego się na wiele lat dzieła są pracownikami sławnego Rijksherbarium w Leiden (Holandia). Wstęp do pierwszego tomu napisał C. Bas, środowisko przyrodniczo-geograficzne Holandii scharakteryzował E. Arnolds, koncepcję gatunku przedstawił W. Kuyper. Bardzo interesujący rozdział o taksonomii grzybów kapeluszowych opracował C. Bas. Pozostawił tylko dwa rzędy Agaricales i Russulales. Boletales zostały włączone do Agaricales *sensu lato* (inaczej niż np. u Skirgiełło 1960 i Mosera 1983). Jest to uzasadnione o tyle, że wiele rodzajów wykazuje cechy pośrednie między Agaricales *sensu stricto* i Boletales (np. *Chroogomphus*, *Gomphidius*, *Paxillus*, *Phylloporus*). Nie ma wyraźnej, ostrej granicy między grzybami agarikoidalnymi i boletoidalnymi.

Rodzina Pleurotaceae znalazła się w Agaricales (u Mosera grzyby pleurotoidalne są umieszczone w rzędzie Polyporales i w rodzinie Polyporaceae), grzyby z rodziny Crepidotaceae znalazły się w Cortinariaceae. Przemawia za tym m.in. barwa wysypu zarodników jak i skulptura ich ścian. Do rodziny Tricholomataceae przeniesiono *Hygrophoropsis* i *Omphalotus* (u Mosera w Paxillaceae). Najbardziej może szokuje włączenie do Tricholomataceae rodzajów z dotychczasowej rodziny Hygrophoraceae, która uchodziła za odrębną i różniącą się dość wyraźnie od innych.

Phaeolepiota, która u Mosera znajdowała się w Agaricaceae, również zdaniem Basa powinna być w Tricholomataceae. Zmian takich jest więcej, może jeszcze warto zwrócić uwagę na włączenie Strobilomycetaceae do Boletaceae.

Zasady nomenklatury omówił W. Kuyper, słownik terminów ilustrowany licznymi, bardzo dobrymi rysunkami zestawiała E. Vellinga. Główną, szczegółową część tomu poświęcono na klucze do oznaczania i diagnozy holenderskich Entolomataceae. Autorem tego opracowania jest M. N. Noordeloos, znany z niedawno wydanej flory rodzaju *Entoloma* Europy (1987). W zakres tej rodziny wchodzi *Rhodocybe*, *Clitopilus* i *Entoloma*. Każdy gatunek ilustrowany jest rysunkiem kreskowym, przedstawiającym pokrój owocników, zarodniki i cystydy. Bardzo cenna jest cytowana ikonografia oraz dyskusja taksonomiczna przy wielu gatunkach.

Wiele holenderskich gatunków Entolomataceae występuje również w Polsce. Pierwszy tom holenderskiej flory będzie bardzo przydatny także i naszym mikologom uwzględniającym tę trudną i bardzo bogatą w gatunki grupę. Pozostaje oczekiwanie na następne, kolejne tomy *Flora Agaricina Neerlandica*. Jest to dzieło opracowane na najwyższym poziomie naukowym. Ułatwi ono poznanie grzybów kapeluszowych Europy.

Władysław WOJEWODA

STANGL J. *Die Gattung Inocybe in Bayern*. *Hoppea* 46: 5–388, Regensburg, 1989.

Johan Stangl (1923–1988) niemiecki mikolog z Bawarii był badaczem macromycetes, a zajmował się szczególnie rodzajem *Inocybe*. Pracował w Augsburgu. Strzępiakom poświęcił ponad 50 publikacji. Niestety, nie doczekał wydania tej monografii, która ukazała się w rok po jego śmierci. Dzieło obejmuje przegląd 138 gatunków bawarskich strzępiaków. Każdy z nich otrzymał w książce dokładną diagnozę, zawierającą również najważniejsze synonimy, cytaty ikonografii oraz tablicę z kreskowymi rysunkami przedstawiającymi zmienność elementów mikroskopijnych (podstawek, zarodników, cystyd, strzępek). Bardzo dużą wartość mają także barwne ilustracje owocników przedstawionych na 38 tablicach. Monografia zawiera także klucze do oznaczania bawarskich gatunków *Inocybe*.

Mikolodzy polscy zajmujący się rodzajem *Inocybe* prawie równocześnie otrzymali 3 duże publikacje poświęcone temu taksonowi. Jest to przede wszystkim XIX tom serii *Grzyby (Mycota)*, w którym prof.

A Nespiak opracował polskie gatunki *Inocybe*, oraz wydana w 1986 r. pierwsza część europejskiej flory tego rodzaju opracowana przez Kuypera: *A revision of the genus Inocybe in Europe*. W celu poprawnego oznaczenia i zinterpretowania polskich strzępiaków nie można się obejść bez opracowań Kuypera i Stangla. W omawianym tomie czasopisma *Hoppea* wydawanego przez Regensburgische Botanische Gessellschaft E. V., zamieszczono jeszcze artykuł A. Bresinsky'ego (również znawca *Inocybe*), który przedstawił biografię J. Stangla i wykaz wszystkich publikacji tego mikologa (str. 395–401).

Władysław WOJEWODA

HJORTSTAM K., RYVARDEN L. *Lopharia and Porostereum* (Corticiaceae). Synopsis Fungorum 4: 1–68. Fungiflora, Oslo, 1990.

K. Hjortstam jest Szwedem. To znany badacz grzybów z rodziny Corticiaceae, autor lub współautor wielu publikacji poświęconych tej grupie systematycznej, m.in. wielotomowego dzieła *The Corticiaceae of North Europe*, którego głównym twórcą jest prof. John Eriksson.

L. Ryvarden pracuje na Uniwersytecie w Oslo, jest wybitnym znawcą grzybów poroidalnych, współautorem prac dotyczących Corticiaceae i redaktorem wydawnictwa *Fungiflora*. Omawiane dwa rodzaje to grzyby stereoidalne, które zalicza się do Corticiaceae *sensu lato*. Dotychczas grzyby te były zaliczane do wielu różnych rodzajów, m.in. do *Corticium*, *Duportella*, *Stereum* i *Thelephora*. W rodzaju *Lopharia* Kalch. et Mc Owan autorzy pozostawili tylko 2 gatunki: *L. cinerascens* i *L. mirabilis*. W rodzaju *Porostereum* Pil. znalazło się 15 gatunków, w tym znany również z Polski *P. spadiceum* ostatnio zaliczany do *Lopharia*. *Lopharia* od *Porostereum* różni się m.in. jaśniejszym hymenoforem, brakiem skeletocystyd, hialinowymi metuloidami dochodzącymi do 150 µm długości oraz zarodnikami z ziarnistą zawartością.

Zamieszczony klucz do oznaczania rodzajów stereoidalnych pozwala oznaczyć *Amylostereum*, *Boreosostereum*, *Columnocystis*, *Dendrophora*, *Duportella*, *Lopharia*, *Peniophora*, *Porostereum*, *Stereum*, *Veluticeps* i *Xylobolus*. Część gatunków ilustrowana jest rysunkami kreskowymi, przedstawiającymi najważniejsze elementy mikroskopijne owocników.

Przy końcu pracy znajduje się wykaz wszystkich gatunków zaliczanych kiedykolwiek do *Lopharia* lub *Porostereum*, pozostawionych w tych rodzajach lub obecnie umieszczanych w innych, np. *Hyphodontia*,

Phanerochaete, *Phellinus*, *Laurilia*, *Australohydnum*, *Veluticeps*, *Peniophora*, *Podoscypha* i *Amylostereum*. Pozycja ta jest niezbędna w bibliotece każdego mikologa zamującego się grzybami zaliczanymi do Corticiaceae *sensu lato*.

Władysław WOJEWODA

RYVARDEN L. *Genera of Polypores. Nomenclature and taxonomy*. Synopsis Fungorum 5: 1–363. Fungiflora, Oslo 1991.

Profesor Leif Ryvarden z Uniwersytetu w Oslo jest jednym z najlepszych znawców grzybów poroidalnych i autorem wielu publikacji poświęconych tej grupie. Najbardziej znane z nich to *Polyporaceae of North Europe* 1–2 (1976–1978), *A Preliminary Polypore Flora of East Africa* (1980) wspólnie z J. Johansenem oraz *North American Polypores*, 1–2 (1986–1987), wspólnie z R. L. Gilbertsonem. *Genera of Polypores* to przegląd wszystkich dotychczas opisanych rodzajów grzybów poroidalnych z całego obszaru Ziemi, począwszy od 1753 r. W tym okresie zaproponowano aż 333 nazwy rodzajowe dla tej grupy grzybów. Autor w swojej książce zaakceptował mniej niż połowę tych nazw (tylko 132), pozostałe uznał za taksony nieważnie opublikowane, nieuprawnione lub potraktował jako synonimy. W części ogólnej autor przedstawił historię nomenklatury grzybów poroidalnych, koncepcję rodzaju, scharakteryzował makro – i mikromorfologię owocników, chemizm, typy zgnilizny wytwarzanej przez grzybnie, seksualizm, stadia niedoskonałe (anamorfy), taksonomię (przynależność grzybów poroidalnych do poszczególnych rodzin), rozmieszczenie geograficzne i filogenezę.

Grzyby poroidalne mogą być zaliczane do następujących rodzin: Tremellaceae (*Protodaedalea* i *Protomerulius*), Albatrellaceae (*Albatrellus*), Bondarzewiaceae (*Bondarzewia*), Coniophoraceae (*Merulioporia* i *Parmastomyces*), Corticiaceae (*Chaetoporella*, *Gloeoporus*, *Schizopora*, *Sistotrema*, *Porodontia* i *Trechispora*), Cyphellaceae (np. *Porodisculus*), Echinodontiaceae (*Echinodontium*), Fistulinaceae (*Fistulina*), Ganodermataceae (np. *Ganoderma*), Hericiaceae (np. *Anoporia* i *Irpicondon*), Hymenochaetaceae (np. *Coltricia*, *Inonotus*, *Phellinus*), Thelephoraceae (np. *Boletopsis*). Znaczna większość pozostałych to właściwe grzyby poroidalne umieszczone w rodzinie Polyporaceae Corda, którą Ryvarden dzieli na 12 grup. Każda z 333 nazw jest krótko, ale dokładnie omówiona. Podane jest jej źródło, gatunek typowy, miejsce jego zebrania, określona jest przynależność taksonomiczna (zaliczenie do rodziny), wymienione

są synonimy, zamieszczony jest także obszerny komentarz. Warto zwrócić uwagę na rodzaj *Lentinus* (hymenofor blaszkowy), który został zaliczony również do Polyporaceae. Ryvarden nie przyjmuje ujęcia Fiassona i Niemeli (1984) i ich propozycji podziału *Inonotus* i *Phellinus* na szereg drobniejszych rodzajów oraz sugestii Kreisela, który np. jest zdania, że właściwą nazwą jest *Scutigera* a nie *Albatrellus*, oraz, że np. właściwa jest pisownia *Phaeolus schweinitzii* (a nie „*schweinitzi*”). Ten ostatni gatunek Ryvarden zalicza do Polyporaceae, a nie do Hymenochaetaceae.

W książce znajduje się klucz do akceptowanych rodzajów oraz wykaz wybranych gatunków grzybów poroidalnych i ich synonimów. Dzieło zamyka bogata bibliografia przedmiotu oraz indeks nazw rodzajowych. Autor opisuje tu nowe rodzaje i proponuje nowe kombinacje nomenklaturowe, np. *Protomerulius caryae* dla grzyba znanego dotychczas pod nazwą *Aporpium caryae*. Wśród zaakceptowanych rodzajów znalazły się także niektóre opisane przez polskiego znawcę grzybów poroidalnych, prof. S. Domańskiego z Krakowa: *Ceriporiopsis* i *Diplomitoporus*, natomiast nazwę *Lasiochlaena* zaproponowaną przez Pozuzara (1990) dla *Ischnoderma* traktuje jako synonim. *Genera of Polypores* jest pierwszym światowym zestawem wszystkich rodzajów grzybów poroidalnych. Niezależnie od tego czy wszystkie koncepcje Ryvardena będą przyjęte czy też nie, dzieło to stanowi bardzo cenne źródło informacji o nomenklaturze i taksonomii tej dużej i ważnej grupy grzybów będących przedmiotem badań nie tylko mikologów, ale również fitopatologów.

Władysław WOJEWODA

LANDOLT E. *Rote Liste. Gefährdung der Farn- und Blütenpflanzen in der Schweiz mit gesamtschweizerischen und regionalen roten Listen*. Bundesamt für Umwelt, Wald und Landschaft (BUWAL), Bern, 1991, ss. 185, tab. 13, ryc. 54, 72 zdjęcia.

Zanalizowano stopień zagrożenia wszystkich paprotników i roślin kwiatowych całej Szwajcarii i 10 wydzielonych regionów; ponadto określono też zagrożenie w skali Europy. Spośród 2696 gatunków 3% (79 gat.) uznać trzeba za wymarłe, 12% (332 gat.) jest silnie zagrożonych, 9% (247 gat.) zagrożonych i 8% (223 gat.) to gatunki rzadkie i potencjalnie zagrożone. Ujmując rzecz sumarycznie, 1/4 gatunków roślin naczyniowych Szwajcarii zaniknęła lub jest zagrożona wyginięciem. Stopień zagrożenia w poszczególnych regionach jest różny, najwięcej gatunków zanikło w obszarach gęsto zaludnionej Szwajcarii północnej.

Najsilniej zagrożone są: rośliny wodne, synantropijne (chwasty), rośliny siedlisk bagiennych i pionierskich stadiów w niskich położeniach. Przyczyny zagrożenia są różne, za najważniejsze uznano intensyfikację gospodarki rolnej i leśnej, urbanizację, rozbudowę zakładów energetycznych, działalność turystyczno-wypoczynkową i emisje.

Dla zachowania różnorodności biologicznej konieczna jest ochrona przestrzeni życiowej (biotopów). Lokalne czerwone listy dają podstawę dla planowania i decyzji na temat ochrony pewnych obszarów chronionych (potrzeba systemu przestrzennie powiązanego), są warunkiem przeżycia zagrożonych roślin. Szczegółowo omówiono możliwości ochrony czynnej.

Książka zawiera piękne, barwne fotografie wielu roślin i biotopów. Ponadto zamieszczono w niej punktowe mapki rozmieszczenia wybranych gatunków wg. atlasu Weltena i Suttera (1982). Szereg wniosków ogólnych odnosi się też do zagrożenia flory w Polsce: aktualnie jednakże nacisk cywilizacyjny Szwajcarii jest silniejszy niż u nas. Dotyczy to szczególnie szwajcarskiej wsi – szereg gatunków przetrwało tylko w dużych miastach (np. Zürich). Pozycja bardzo piękna i cenna: nie jest to typowa „Czerwona Księga”, ale rozszerzona lista gatunków z szeroką interpretacją. Nieoczekiwanym mankamentem jest zła oprawa i rozpadanie się dzieła na luźne kartki.

Kazimierz ZARZYCKI

KOROTKOV K. O., MOROZOVA O. V., BELONOVSKAJA E. A. *The USSR vegetation syntaxa prodromus*. Publ. by G. E. Vilchek, Moscow 1991, ss. 146. Cena 25 Dol. USA. Bez numeru ISBN.

W ostatnich latach w krajach byłego ZSRR żywiłowo rozwinęły się badania fitosocjologiczne oparte na koncepcjach teoretycznych i metodyce szkoły Josiasa Braun-Blanqueta. Zgromadzono bardzo obszerne materiały zdjęciowe, nie tylko z obszarów europejskich, lecz także z Kaukazu i Zakaukazia, Azji Środkowej, Syberii i Dalekiego Wschodu.

Przy ich opracowywaniu główny nacisk położono na zagadnienia klasyfikacyjne. Wyróżniono wiele nowych jednostek syntaksonomicznych wszystkich rang, poczynając od zespołów a kończąc na klasach. Dorobek ten, niezwykle ważny z punktu widzenia badań syntaksonomiczno-porównawczych prowadzonych w Polsce, jest bardzo trudno dostępny i słabo u nas znany. Należy przeto z wielkim uznaniem powitać ukazanie się pierwszego przeglądu jednostek syntaksonomicznych stwierdzonych na terenie byłego ZSRR. Ta niezwykle ważna książka, pióra trójki auto-

rów pracujących w Laboratorium Biogeografii Instytutu Geografii A. N. w Moskwie, adresowana jest wyraźnie do czytelnika zagranicznego. Jej tekst napisano w języku angielskim; przetłumaczono również na angielski tytuły wszystkich cytowanych pozycji bibliograficznych, a nazwiska autorów podano w angielskiej transliteracji. Ułatwi to ogromnie korzystanie z książki czytelnikom nie znającym języka rosyjskiego, ale – o czym też warto wspomnieć – utrudni nieco dotarcie do oryginalnych źródeł. Omawiane opracowanie zawiera listę około 1000 zespołów, reprezentujących 63 klasy (z których 16 znanych jest, przynajmniej jak na razie, tylko z terenu byłego ZSRR). Dla każdego zespołu podano cytaty pracy, w której ogłoszona została jego diagnoza, listę gatunków diagnostycznie ważnych oraz krótką charakterystykę wymagań ekologicznych i rozmieszczenia geograficznego. Wykaz – mimo swych imponujących wymiarów – nie jest na pewno kompletny. Wykorzystano w nim tylko najnowsze publikacje autorów mieszkających w byłym ZSRR i bardzo nieliczne publikacje autorów zagranicznych, którzy ten obszar ostatnio odwiedzali. Nie znajdziemy natomiast w wykazie zespołów roślinnych podawanych np. przez autorów polskich czy czeskosłowackich z Karpat Wschodnich, Podola czy Polesia, czy też przez dawniejszych fitosocjologów z krajów bałtyckich. W całym wykazie starano się konsekwentnie zachować pierwotne koncepcje syntaksonomiczne autorów uwzględnionych opracowań. Dzięki temu omawiana książka jest raczej wykazem bibliograficznym, oddającym obecny – mocno inicjalny – stan rozwoju fitosocjologii na omawianym obszarze, aniżeli dojrzałą syntezę syntaksonomiczną na wzór zainicjowanego przez J. Braun-Blanqueta *Prodrome des Groupements Végétaux*. Nie zmniejsza to jej wartości dla czytelnika polskiego, któremu umożliwia dotarcie do bardzo obszernej, a niezmiernie słabo znanej literatury fitosocjologicznej opublikowanej ostatnio u naszych wschodnich sąsiadów. Droga do jej wykorzystania nie będzie przesztą łatwa: wielka część nowo ogłoszonych danych oryginalnych znajduje się poza obrębem ogólnie dostępnych czasopism i monografii naukowych, w dysertacjach doktorskich i biuletynach informacyjnych VINITI (Wszechzwiązkowego Instytutu Informacji Naukowo-Technicznej w Moskwie).

Omawianą książkę można zamówić pod adresem Dr. Gregory Vilchek, P. O.Box 25, Moscow 117071, Russia, wpłacając należność na konto 4778.56.02427, Longyearbyen Sparebank, Sparebank, Svalbard, Norway.

Jan KORNAŚ

RADWAŃSKA-PARYSKA Z. 1991: *Zielnik Brata Cypriana z Czerwonego Klasztoru*. Polish Botanical Studies. Guidebook Series 5, ss. 218. Cena 34.000 zł. ISBN 83-85444-03-3, ISSN 0867-0749

Sztuka sporządzania zielników znana jest od czasów Renesansu, dopiero jednak w XIX w. zaczęto gromadzić na szeroką skalę zbiory zasuszonych roślin, w charakterze dokumentacji badań florystycznych i taksonomicznych. Na terenie środkowej i wschodniej Europy zachowało się niewiele zielników sprzed 1800 r.; dla współczesnej nauki są one interesujące zarówno z punktu widzenia florystycznego, nomenklatorycznego, jak i historycznego.

Najstarszym zbiorem roślin zachowanym na terenie Słowacji jest osiemnastowieczny zielnik znajdujący się obecnie w Muzeum Narodowym w Bratysławie. Zielnik ten znany był od dawna botanikom, historykom kultury i językoznawcom, a jego autor – zakonnik reguły kamedułów – Brat Cyprian, zwany „doktorem tysiąca nauk”, był postacią, która wielokrotnie inspirowała pisarzy poświęcających mu twórcy literackie. Być może legenda otaczająca Brata Cypriana sprawiła, że na temat jego życia oraz zachowanego do dzisiejszego dnia zielnika podawano dotychczas wiele sprzecznych informacji.

Ogromnego trudu opracowania botanicznego najstarszego słowackiego zielnika podjęła się znana popularyzatorka nauk przyrodniczych, Zofia Radwańska-Paryska.

Monografia, licząca 218 stron, jest rezultatem żmudnej, długoletniej pracy nad oznaczeniem gatunków roślin, rozwikłaniem dawnej, przedlinneusowskiej nomenklatury oraz ustaleniem tożsamości brata Cypriana. Obejmuje następujące rozdziały: Wstęp, Dzieje brata Cypriana, Opis zielnika, Krytyki i opinie o zielniku, Metoda opracowania, Opracowanie zielnika; zestawienie literatury oraz indeksy wielojęzycznych nazw roślin.

W rozdziale pt. Dzieje brata Cypriana, autorka w barwnych słowach przedstawia koleje życia osiemnastowiecznego przyrodnika; był on Ślązakiem urodzonym w 1724 r. w Polkowicach, nazywał się Franz Ignatz Jäschke. W młodości wiele podróżował, odwiedził m.in. Częstochowę, Wrocław, Brno, przebywał być może również we Włoszech. Do zakonu kamedułów wstąpił w Nitrze, przyjmując imię zakonne Cyprian. W 1756 r. przeniósł się do Czerwonego Klasztoru w Pieninach, gdzie pozostał aż do śmierci w 1775 r. W klasztorze pełnił wiele funkcji; zajmował się m.in. leczeniem, sporządzaniem leków, sprawował funkcję pielęgniarską, cyrulika, kucharza, zajmował

się alchemią oraz – jak mówi legenda – skonstruował aparat do latania. Przejawem jego zainteresowań przyrodniczych było założenie przy klasztorze ogródka roślin leczniczych oraz zgromadzenie zielnika, który szczęśliwie przetrwał do dzisiejszego dnia.

Zielnik, sporządzony w formie oprawnej w skórę księgi o wymiarach 39 x 23 x 9 cm, zawiera 283 okazy dobrze zachowanych roślin, opatrzonych nazwami w języku łacińskim, greckim, niemieckim, polskim, słowackim i czeskim, a także uwagami na temat ich własności leczniczych. W najobszerniejszym rozdziale monografii, zatytułowanym: Opracowanie zielnika, autorka podaje współczesne nazwy roślin oraz nazwy zapisane ręką Cypriana, przeprowadza też analizę pochodzenia nazw.

Oceniając znaczenie florystyczne zielnika należy podkreślić, że jest on najwcześniejszym zbiorem roślin z obszaru Karpat; zawiera łącznie 260 gatunków, przeważnie dziko rosnących, zebranych głównie na terenie Tatr i Pienin; przy czym dla 30 gatunków tatrańskich podane są stanowiska. Z punktu widzenia nomenklatorycznego zielnik jest rzadkim przykładem praktycznego stosowania łacińskiej nomenklatury przedlinneuszowskiej, a jednocześnie (w kilku przypadkach) – dowodem wczesnej recepcji Linneusza na terenie środkowej Europy. Przytaczane często ludowe nazwy roślin (w języku polskim, czeskim, słowackim i niemieckim), z których wiele przetrwało do dzisiejszego dnia, są cennym materiałem dla językoznawców, pracujących nad historią nazewnictwa przyrodniczego.

Należy podkreślić, że monografia Radwańskiej-Paryskiej należy do nielicznych prac tego typu w literaturze światowej; w wielu krajach przetrwały bowiem zielniki sporządzone przez dawnych przyrodników (od XVI do XVIII w.), w większości jednak pozostają one do dzisiejszego dnia nie opracowane z punktu widzenia dwudziestowiecznej nauki.

Alicja ZEMANEK

Od Redakcji: Sprzedaż omawianej książki Zofii RADWAŃSKIEJ-PARYSKIEJ – *Zielnik Brata Cypriana z Czerwonego Klasztoru* prowadzi:

Dział Wydawnictw

Instytut Botaniki im. W. Szafera

Polska Akademia Nauk

Lubicz 46, 31–512 Kraków

NADCHODZĄCE SPOTKANIA FORTHCOMING MEETINGS

• 6th CONGRESS OF THE INTERNATIONAL SOCIETY OF PLANT PATHOLOGY, Montreal, Kanada, 5–12 August 1993 [patrz: *Wiadomości Botaniczne* 34(4)]

• MIĘDZYNARODOWE SPOTKANIE „LICHENIZUJĄCE I NIELICHENIZUJĄCE ASCOMYCETES. POSTĘPY I PERSPEKTYWY W SYSTEMATYCE, Paryż, 13–15 Maj 1993 [patrz: *Wiadomości Botaniczne* 35(1)]

• 9th SYMPOSIUM OF THE INTERNATIONAL WORKGROUP FOR PALEOETHNOBOTANY, Kilonia, Niemcy, przypuszczalnie 17–23 Maj 1992 [patrz: *Wiadomości Botaniczne* 35(1)]

• 11 KRAJOWY ZJAZD POLSKIEGO TOWARZYSTWA GENETYCZNEGO – „GENETYKA 2000” Kraków, 10–12 wrzesień 1992 [patrz: *Wiadomości Botaniczne* 35(1)]

• INTERNATIONAL WORKSHOP ON CLASSIFICATION OF CIRCUMPOLAR ARCTIC VEGETATION Boulder, Colorado, USA, 5–9 March 1992.

Informacje:

Dr Marilyn Walker

Joint Facility for Regional Ecosystem Analysis
INSTAAR, Campus Box 450, Boulder, CO
80309–0450, USA tel.: +1303 4925276; fax
+1303 4926388

• EUROPEAN FOREST RESERVES WORKSHOP Wageningen, Holandia, 6–8 May 1992

Informacje:

Miss Drs. M. E. A. Broekmeyer
Institute for Forest and Nature Research
P. O. Box 23, NL-6700 AA Wageningen, the Netherlands
tel.: +31 8370 95321; fax: +31 8370 24988

• 9th INTERNATIONAL PEAT CONGRESS Uppsala, Szwecja, 22–27 June 1992

Informacje:

Reidar Pettersson
Simontorp AB, Räfteby 234
S-242 92 Hörby, Sweden tel.: +46 415 14800;
fax: +46 415 11254